

Published on Газета «День» (<https://day.kyiv.ua>)

Головна > «Заховаю в серці Україну»

«Заховаю в серці Україну»

Хресний шлях Максима Славинського

[1]

Ігор Сюдюков [1]

7 вересня, 2018 - 09:40

-
- [2]
-

[3]

ФОТО МОЛОДОГО МАКСИМА СЛАВИНСЬКОГО (В ЦЕНТРИ) (1892 Р.). ЦЕ ПОРА ДРУЖБИ З ЛЕСЕЮ УКРАЇНКОЮ, СПІЛКУВАННЯ З МИКОЛОЮ ЛИСЕНКОМ, УЧАСТІ В ГУРТКУ «ПЛЕЯДА». ПОПЕРЕДУ — ЦІЛЕ ЖИТТЯ...

...27 травня 1945 року. «Злата Прага». Столиця Чехії, звідки щойно, буквально 18 днів тому, було вигнано нацистів, наповнена не лише жителями міста, які ще, може, неповною мірою відчули, що війна, нарешті, завершилася — після шести років жорстокого поневолення. У місті над Влтавою було багато і радянських солдатів, у тім числі й таких, що виконували «спеціальні завдання». І співробітників НКВД — вони дуже швидко з'явилися в місті. І сумнозвісних «СМЕРШівців» — теж. Ці «фахівці» добре знали свою справу. Знали, кого, де й задля чого треба шукати.

І коли на одній із центральних вулиць Праги скромно, але небідно одягнений українець поважного віку, політемігрант, котрий мешкав у місті вже чверть століття (звали його Максим Антонович Славинський), почувши раптом, що солдати, які крокували поруч, спілкуються українською мовою, — він не втримався і звернувся до них тією ж таки мовою, рідною для нього. Він не знав, що тим самим викazuje себе. Він не знав, що «чекісти», добре знайомі зі змістом його публіцистики 1920—1930-х років, наснаженої ідеями національного визволення України, й так само обізнані з його діяльністю як політика, спрямованою на консолідацію всіх інтелектуальних сил закордонного українства, — вже отримали з Москви чіткий наказ: схопити 77-річного Максима Славинського (він народився 24 серпня 1868 року в Ставищі на Київщині в сім'ї дрібних шляхтичів), викрасти його, вивезти до Києва (не в «заґратованому вагоні», а спецлітаком. Таким був наказ: в НКВД, мабуть, розуміли, ким він був) для проведення «слідства» за звинуваченням в «антирадянській націоналістичній діяльності». Так і було вчинено. У перебігу цього так званого слідства в Лук'янівській в'язниці Києва стару людину піддали жорстоким тортурам.

23 листопада 1945 року, не витримавши катувань, хворий на дистрофію Максим Антонович Славинський помер (загинув!) у тюремній лікарні.

Щоб збагнути, яким є внесок цієї особистості в українську культуру, науку, політику, ідейне відродження нації — слід, напевно, почати з ранніх років такого довгого, насиченого й трагічного життя. Максим Славинський здобув блискучу освіту: закінчив 1891 року юридичний факультет Київського університету святого Володимира, а 1895-го — історико-філологічний факультет цього ж знаменитого навчального закладу. Найяскравішими на все життя враженнями юності стали для нього тісна дружба з молододу Лесею Українкою: вони разом входили до незабутнього гуртка «Плеяда» — згадаймо ще імена Володимира Самійленка, брата Лесі Михайла Обачного-Косача, з яким Максим Славинський багато років товаришував; одним із духовних «батьків» гуртка був Микола Лисенко. Молоді люди займалися перекладами: так, спільний переклад Лесі й Максима низки творів із «Книги пісень» Генріха Гейне, зокрема вірша німецького класика «Коли розлучаються двоє...», здобув схвальну оцінку Івана Франка. 1892 року ця книжка перекладів вийшла друком у Львові й стала помітною подією української культури. А ще співали в хорі гуртка «Плеяда» (опікувався ними сам Микола Лисенко), дехто пробував писати музику. Є така гіпотеза (зараз, це, звісно, не просто підтвердити), що молодий Максим був таємно закоханий в юну Лесю, і вона відповідала йому такою ж самою, таємною (хтозна, може, й від себе самої?) закоханістю. Принаймні, у травні 1890 року в листі до брата Михайла Леся нарікає на те, що Максим Славинський давно вже не пише їй листів, і з явним «сердечним натяком» просить Михайла Обачного: «Попроси пана Максима, щоб він переписав для мене переклад віршів Гейне...» А далі німецькою наводить слова великого поета: «Якби знали квіти, як глибоко зранене моє серце...» Цікавою є фраза з іншого листа Лесі до Михайла: «Філософи новітні: ти, я та пан Максим».

Отакою була його юність — піднесена, мрійлива, романтична... І до політики Максим Славинський долучився доволі рано: уже в 90-х роках XIX ст. брав участь у діяльності Української радикально-демократичної партії, що її заснував Михайло Драгоманов («європеїзм» котрого винятково високо цінувала Леся Українка, його племінниця). Деякий час Славинський жив у Катеринославі, де редагував газету «Приднепровский край». А далі — був петербурзький період його життя (1898 — 1917 рр.), про який варто сказати бодай декілька слів.

Якщо мовою фактів, то були роки, коли Славинський став співредактором низки столичних газет: «Свободная мысль», «Свобода и право» (спрямованість цих видань відображена уже в їхніх назвах), «Северный курьер», секретарем журналу «Вестник Европы». У період революції 1905—1907 рр. унаочнюється роль Славинського — громадського діяча, політика, публіциста: він редагує «Украинский вестник», орган українців-депутатів першої Державної думи Російської імперії та Української парламентарної громади. Секретарем «Украинского вестника» був Дмитро Дорошенко.

Ще дві ініціативи, які ставили за мету «просувати» нетлінні взірці української культури та історії в Російській імперії, бодай у середовищі «ліберальної громадськості» (втім, уже в статті «Национальная структура населения России и Великороссии» (1910 р.), Славинський доволі тверезо пише про ставлення цих «лібералів» до України), — були б неможливі без самовідданої, найактивнішої участі Максима Антоновича. Перша — це видання «Кобзаря» Тараса Шевченка російською мовою (1911 р.) з нагоди 50-річчя від дня смерті Поета, найповніше з усіх попередніх, зі 195 поезій, які увійшли до книги, 111 перекладено Славинським особисто. Йому ж належить і загальна редакція цього видання «Кобзаря».

А друга ініціатива, яка заслуговує на окрему докладну розмову, — це організоване Славинським видання першого російськомовного видання з українознавства «Украинский народ в его прошлом и настоящем» (у 2-х томах, Петроград, 1914 — 1916 рр., ішла вже Перша світова війна, Славинський став тоді військовим кореспондентом). «Украинский народ...», участь у підготовці та виданні якого взяли такі видатні люди, як Михайло Грушевський (розділ з історії нашого народу), Степан Рудницький (розділ «Географія

України»), Степан Томашівський та Олександр Русов (статті про структуру і статистику українського населення), Федір Вовк (антропологічні та етнографічні особливості українського народу), російський академік Олексій Шахматов (історія української мови), інші визначні вчені — безперечно, на думку автора цих рядків, заслуговує на ґрунтовне масове перевидання з докладним критичним коментарем. Дарма що минуло 100 років...

У житті кожної людини пролягає Рубіж, єдиний переламний Рубікон, який ділить усе на «до» і «після». Для Славинського таким Рубіконом став, безперечно, революційний 1917 рік. Спочатку — добросовісні (немає підстав у цьому сумніватися), хоч і ілюзорні, пошуки компромісу між петербурзькою владою «нової», «вільної» Росії та українським визвольним рухом. Максим Антонович деякий час був представником Центральної Ради при Тимчасовому уряді, обирався головою комісії з вироблення проекту перетворення Росії на «демократичну федерацію», у вересні 1917-го представляв уже Тимчасовий уряд на З'їзді народів Росії в Києві, ініційованому Центральною Радою. (Тоді він був близький до Української партії соціалістів-федералістів.) 1918 року Славинський остаточно, як він сподівався, повертається в Україну, з травня того року був членом Ради Міністерства закордонних справ Гетьманської держави Павла Скоропадського, водночас представником Української держави на Дону, а з 24 жовтня до 14 листопада — міністром праці в останньому Гетьманському уряді Федора Лизогуба (за квотою своєї партії). Навесні наступного року М. Славинський очолив дипломатичну місію УНР у Празі — і залишився там до трагічного фіналу життя. Те, що українці, які опинилися за кордоном, здобули можливість розвивати свої політичні, культурні та громадські центри в Чехії, є, зокрема, результатом зусиль у тім числі й Славинського, його дружніх зв'язків з президентом Масариком.

За що Москва ненавиділа нашого героя, який став послідовним українським державником? Відповідь — у цитаті зі статті «Єднання на еміграції» (журнал «Український вістник», Прага, 1925 р.): «Наше насущне завдання — об'єднання між політичними групами й особами, що здібні порозумітися між собою, не жертвуючи своїми основними ідеями, не зменшуючи, а збільшуючи від взаємного контакту свою силу й акцію. Завданням українця є боротьба за державність України, а це значить боротись у першу чергу проти тих, хто її знищив, перетворивши її на фікцію, себто боротись проти СРСР!»

* * *

Його могила — десь поблизу Лук'янівського кладовища — досі не знайдена. Дехто зі старих людей каже: можливо, і могили від початку жодної не було — лише яма... Але хіба можна забути зроблене людиною, сенсом життя якої було: «Заховаю Україну в серці». Не кричатиму про любов до неї! Це — назва однієї з небагатьох збірок його творів, виданих у нас...

Ігор СЮНДЮКОВ, «День»

Рубрика: Історія і Я ^[4]

Газета: №160-161, (2018) ^[5]

-
- Твіт ^[2]
-

Source URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/istoriya-i-ya/zahovayu-v-serci-ukrayinu>

Links

[1] <https://day.kyiv.ua/uk/profile/igor-syundyukov>

[2] <https://twitter.com/share>

[3] <https://day.kyiv.ua/sites/default/files/main/articles/06092018/20foto.jpg>

[4] <https://day.kyiv.ua/uk/article/istoriya-i-ya>

[5] <https://day.kyiv.ua/uk/arhiv/no160-161-2018>